

Από τον Καύκασο ως την Κεντρική Ασία, το «μεγάλο παιχνίδι» για το πετρέλαιο

12.01.21 01:28

Το «μεγάλο παιχνίδι» εξυπηρετεί τις Δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου, οι οποίες ποντάρουν στον ανταγωνισμό ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις

Επιμέλεια: Θανάσης Κούτσης

Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο της Ασίας αποτελούν πηγή αντιπαραθέσεων για την ιδιοκτησία αλλά κυρίως για την εκμετάλλευσή τους, ιδιαίτερα από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και μετά. Η διαμάχη του Αζερμπαϊτζάν με την Αρμενία όπως και της Ρωσίας με την Τουρκία βρίσκουν εκεί ένα μέρος από τις ρίζες τους. Επιστροφή, μέσα από το αρχείο μας, στο 2007, όταν η Ρωσία του Πούτιν προσπαθεί ν' ανακτήσει ένα μέρος των προνομίων που είχε επί ΕΣΣΔ.

Το νέο «μεγάλο παιχνίδι» κορυφώνεται. Μάλιστα, αυτή τη φορά, στο επίκεντρο βρίσκονται το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Ωστόσο, η ζήτηση για υδρογονάνθρακες δεν εξηγεί από μόνη της τη μάχη στην οποία έχουν επιδοθεί οι υπερδυνάμεις για να αποκτήσουν τον έλεγχο των κοιτασμάτων των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου που κατόρθωσαν να ξεφύγουν από την κυριαρχία της Μόσχας μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, το 1991. Ο «μαύρος χρυσός» και ο «γκρίζος χρυσός» αποτελούν επίσης ένα από τα μέσα επιρροής και ελέγχου στο κέντρο της ευρασιατικής ηπείρου. Με τη βοήθεια των «μεγαθήριων» του πετρελαϊκού τομέα, οι πετρελαιοαγωγοί μετατρέπονται, πλέον, σε ένα είδος μακριού σχοινού με το οποίο οι υπερδυνάμεις προσπαθούν να προσδέσουν στο γεωστρατηγικό άρμα τους τα οκτώ «νέα ανεξάρτητα κράτη» που εμφανίστηκαν στην περιοχή.

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, τα νέα ανεξάρτητα κράτη είδαν το πετρέλαιο ως μέσον για να τροφοδοτήσουν με ρευστό τον προϋπολογισμό τους και να ενισχύσουν την ανεξαρτησία τους απέναντι στη Μόσχα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980,

η αμερικανική εταιρεία Chevron εποφθαλμιούσε το κοίτασμα του Τενγκίζ στο δυτικό Καζακστάν, το οποίο είναι το μεγαλύτερο στον κόσμο. Το 1993, απέκτησε το 50%. Από την άλλη πλευρά της Κασπίας, ο πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν, Γκαϊντάρ Αλίεφ, υπέγραψε, το 1994, τη «σύμβαση του αιώνα» με ξένες πετρελαϊκές εταιρείες, για την εκμετάλλευση του πεδίου Γκουεσλί - Σιράγκ - Αζέρι.

Όλα αυτά προκάλεσαν την οργή της Ρωσίας, η οποία έβλεπε ότι χάνει τον έλεγχο των πετρελαίων της Κασπίας. Αντέταξε λοιπόν στο Μπακού την απουσία νομικού καθεστώτος για την Κασπία -δεν γνωρίζουμε εάν αποτελεί λίμνη ή θάλασσα- ελπίζοντας ότι θα πετύχαινε καλύτερες σχέσεις με τον Αλίεφ από εκείνες που διατηρούσε με τον προκάτοχό του, τον αντιρώσο εθνικιστή Αμπουλφάζ Ελτσίμπεϊ, ο οποίος ανατράπηκε το 1993 με πραξικόπημα, μερικές ημέρες μετά την υπογραφή σημαντικών συμφωνιών με τα αγγλοσαξονικά μεγαθήρια του πετρελαϊκού τομέα. Ο Αλίεφ, καλός γνώστης των μηχανισμών του σοβιετικού συστήματος, ως πρώην στρατηγός της KGB και μέλος του Πολίτμπιρο, διαπραγματεύτηκε μυστικά με τον ρωσικό πετρελαϊκό τομέα και παραχώρησε στη Lukoil το 10% της κοινοπραξίας Γκουεσλί - Σιράγκ - Αζέρι. Έτσι, η Ανατολή και η Δύση άρχισαν να εμφανίζονται ως μνηστήρες στα κοιτάσματα της ζώνης.

Τη δεκαετία του 1990, οι Ηνωμένες Πολιτείες, για να δικαιολογήσουν τη διείσδυσή τους στη λεκάνη της Κασπίας, φούσκωσαν τις εκτιμήσεις τους για τα αποθέματα υδρογονανθράκων της περιοχής: 243 δισ. βαρέλια πετρελαίου, σχεδόν όσα της Σαουδικής Αραβίας! Βέβαια, σήμερα, υπολογίζονται στα 50 δισ. βαρέλια και στα 9 τρισ. m³ αερίου, δηλαδή στο 4-5% των παγκόσμιων αποθεμάτων. Σύμφωνα με τον Αμερικανό δημοσιογράφο Στιβ Λεβίν, ο οποίος παρακολουθεί αυτά τα ζητήματα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η τεράστια μπλόφα εξυφάνθηκε *«γιατί οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούσαν να κατασκευαστεί πάση θυσία ο πετρελαιοαγωγός BTC (Μπακού-Τιφλίδα-Τσεϊχάν), έτσι ώστε να αναχαιτιστεί η επέκταση της ρωσικής επιρροής»*.

Στη συνέχεια, ο αγώνας για την απόκτηση μεγαλύτερης επιρροής πήρε τεράστιες διαστάσεις. Μετά την 11η Σεπτεμβρίου, με πρόσχημα τον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία» που διεξάγεται στο Αφγανιστάν, Αμερικανοί στρατιωτικοί εγκαθίστανται στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, στις βάσεις της Κιργιζίας και του Ουζμπεκιστάν. Βέβαια, υπόσχονται ότι θα αποχωρήσουν αμέσως μόλις εξαλειφθεί η μάστιγα των ισλαμιστών...

Επιπλέον, η Ουάσιγκτον διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στις «χρωματιστές επαναστάσεις» της Γεωργίας (2003), της Ουκρανίας (2004) και της Κιργιζίας (2005), οι οποίες αποτελούν μεγάλες ήττες για τη Μόσχα. Ωστόσο, πολλοί αυταρχικοί ηγέτες, πανικόβλητοι από τις αλυσιδωτές ανατροπές καθεστώτων, γύρισαν την πλάτη στις Ηνωμένες Πολιτείες και προσέγγισαν τη Ρωσία και την Κίνα. Η κατάσταση έγινε περισσότερο περίπλοκη και τα σχέδια για την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου επιταχύνθηκαν όταν στις υποθέσεις της Κεντρικής Ασίας ενεπλάκησαν η Κίνα αλλά και η Ευρώπη, η οποία θορυβήθηκε από τον πόλεμο του αερίου ανάμεσα στη Ρωσία και την

Ουκρανία, τον Ιανουάριο του 2006, και θέλησε να επιταχύνει τα σχέδια για την εκμετάλλευση του «γκρίζου χρυσού» της Κασπίας. Στο εξής, για να μην εκτοπιστεί από το «μεγάλο παιχνίδι» κάποιος από τους παίκτες, θα έπρεπε να παίζει σε όλα τα επίπεδα: πετρέλαιο, ασφάλεια, αγώνας επιρροής και ιδεολογικές μάχες.

Σε αυτό το μπρα ντε φερ, η Ρωσία διέθετε αρχικά ορισμένα πλεονεκτήματα, καθώς είχε τον έλεγχο όλων των αγωγών που εξασφάλιζαν τη μεταφορά των υδρογονανθράκων των νέων ανεξάρτητων χωρών. Όμως, μετά την πτώση της ΕΣΣΔ, κατασκευάστηκαν έξι αγωγοί που δεν διασχίζουν το ρωσικό έδαφος, με αποτέλεσμα να έχει χάσει η Ρωσία τον οικονομικό και πολιτικό έλεγχο της περιοχής.

Η περίπτωση του Τουρκμενιστάν είναι χαρακτηριστική. Με εξαίρεση έναν μικρό αγωγό αερίου που συνδέει τη χώρα με το Ιράν, ο μοναδικός αγωγός της, ο CAC-4, καταλήγει στη Ρωσία. Έτσι, το 2006, αναγκάστηκε να πουλήσει στη Μόσχα τα 40 από τα 50 δισ. m³ αερίου που παρήγαγε. Επιπλέον, το 2003, ο Πούτιν είχε αναγκάσει τον Τουρκμενό ομόλογό του Σαπαρμουράντ Νιάζοφ να δεχθεί εξευτελιστικές τιμές (44 δολάρια τα 1.000 m³), σ' ένα συμβόλαιο διάρκειας εικοσιπέντε ετών. Σύντομα το Ασχαμπάντ θα προσπαθήσει να αλλάξει τους όρους και γι' αυτό διακόπτει την παροχή. Τον χειμώνα του 2005, η Μόσχα συμφωνεί να πληρώνει 65 δολάρια, γιατί το τουρκμενικό αέριο της είναι απαραίτητο ιδιαίτερα για να μπορεί ο ρωσικός λαός να πληρώνει φθηνά. Τον Σεπτέμβριο του 2006, η Gazprom υποχωρεί ακόμα περισσότερο και συμφωνεί να πληρώσει 100 δολάρια για την περίοδο 2007-2009. Είναι γιατί πέντε μήνες νωρίτερα, τον Απρίλιο, ο εκλιπών δικτάτορας του Τουρκμενιστάν είχε υπογράψει με τον Κινέζο Πρόεδρο Χου Τζιντάο ένα έγγραφο σύμφωνα με το οποίο η χώρα θα προμήθευε την Κίνα για τριάντα χρόνια με 30 δισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, με έναρξη το 2009, και θα κατασκεύαζε αγωγό 2.000 χλμ. Νά γιατί η Gazprom εξαναγκάστηκε ν' ανεβάσει την τιμή της.

Σε μια προσπάθεια να επιτύχει ακόμα καλύτερες τιμές, ο νέος ηγέτης της χώρας, Γκουρμπανγκουλί Μπερντιμουκχαμεντόφ, επιστρέφοντας από την πρώτη του επίσημη επίσκεψη στη Μόσχα προσκάλεσε τη Chevron να συμμετάσχει στην ανάπτυξη του τουρκμενικού ενεργειακού τομέα, ενώ έκανε άνοιγμα και στην Ευρώπη. Ίσως υπό την απειλή να μπουν στο παιχνίδι της και οι Δυτικοί είναι που η Gazprom αποδέχεται υψηλότερη τιμή, έχει άλλωστε το περιθώριο αφού τιμολογεί το αέριό της στην Ευρώπη πάνω από 250 δολάρια.

Η Γεωργία πλέον εξαρτάται λιγότερο από το ρωσικό αέριο σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, που η Ρωσία αποτελούσε τον μοναδικό προμηθευτή της. Οι θεαματικές αυξήσεις που της επέβαλε η Ρωσία -η τιμή του αερίου πέρασε από τα 55 στα 230 δολάρια- δεν επηρέασαν την οικονομία της χώρας στον βαθμό που ανέμενε η Μόσχα, καθώς οι ποσότητες αερίου που παραχωρήθηκαν στη Γεωργία ως τέλη διέλευσης του αγωγού ΒΤΕ (Μπακού - Τιφλίδα - Ερζερούμ) και το αντίστοιχο τουρκικό μερίδιο, το οποίο παραχωρήθηκε από την Τουρκία στη Γεωργία σε φιλική τιμή, επέτρεψαν στη χώρα να

επιτύχει έναν αποδεκτό μέσο όρο τιμής. Στο μεταξύ, η απόπειρα της Μόσχας να επιβάλει στο Αζερμπαϊτζάν αντίστοιχη αύξηση της τιμής, με την ελπίδα ότι αυτή θα μετακυλιστεί στις ποσότητες που η χώρα παραδίδει στην Τιφλίδα, προκάλεσε την οργή του Προέδρου Ιλάμ Αλίεφ. Οι αγωγοί προσφέρουν στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη τη δυνατότητα να δρομολογήσουν νέα σχέδια για να διαφοροποιήσουν τις πηγές του ανεφοδιασμού τους σε ενέργεια και για να ενισχύσουν την πολιτική επιρροή τους στα νέα ανεξάρτητα κράτη της περιοχής.

Στην πραγματικότητα, το «μεγάλο παιχνίδι» εξυπηρετεί τις Δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου, οι οποίες ποντάρουν στον ανταγωνισμό ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις. Έτσι, κερδίζουν λίγη ανεξαρτησία, στον βαθμό που μπορούν να πουν «όχι» σε κάποια από αυτές και να στραφούν σε μια άλλη. Βέβαια, αυτό σημαίνει ότι τις περισσότερες φορές το μόνο που μπορεί να επιλέξει μια χώρα είναι το από ποια μεγάλη δύναμη θα εξαρτάται.

* Ο *Régis Genté* είναι δημοσιογράφος

ΠΗΓΗ: [Από τον Καύκασο ως την Κεντρική Ασία, το «μεγάλο παιχνίδι» για το πετρέλαιο | Αυγή \(avgι.gr\)](#)